

Jana Chamonikolasová: Intonation in English and Czech Dialogues*

Monografická studie Jany Chamonikolasové *Intonation in English and Czech Dialogues* je významným a zároveň do jisté míry průkopnickým příspěvkem do diskuse na téma mluveného jazyka a jeho aktuálního členění. Jedná se o modifikovanou verzi autorčiny doktorské disertační práce z roku 1998 (FF MU Brno).

Jádrum monografie je srovnání anglické a české intonace v rámci dialogického textu. Jak zkoumání mluveného jazyka tak zmíněné hledisko aktuálního členění větného představuje v současné české lingvistice moderní a nosné téma. Jana Chamonikolasová tak obsahově a vlastně i metodicky navazuje na odkaz svého učitele profesora Jana Firbase a plodně rozvíjí jeho teorii funkční větné perspektivy (functional sentence perspective, FSP). Samotný komparativní výzkum intonace prezentovaný v monografii je založen na rozdílném přístupu k prozodickému systému a na různém pojetí prozodické transkripce v angličtině a v češtině. Studie vychází z analýzy obsáhlého česko-anglického korpusu, a to dvou paralelních textů; české a anglické verze původní české divadelní hry (*Protest* Václava Havla a anglický překlad Věry Blackwellové), a dále dvou textů převzatých z korpusů mluveného slova (nepřipraveně, tzv. přirozené dialogy z *Českého národního korpusu* a osvědčeného *London-Lund Corpus*). Především první dvojice textů (dva jazykové ekvivalenty divadelního dialogu) umožnil autorce komparaci *par excellence* – díky volbě originálu a překladu totožného textu se totiž jedná o sémanticky identické texty. Vybrané části všech čtyř zkoumaných textů jsou čtenáři k dispozici v příloze studie.

Za velmi přínosnou lze považovat již samotnou intonační analýzu textového materiálu. Autorka se totiž musela vyrovnat s nutností zajistit detailní prozodickou transkripci (až na jeden analyzovaný text autorka transkribovala materiál sama). Zde Chamonikolasová prokázala svou odbornou erudici a věrnost funkční tradici brněnské lingvistické školy, když – navazujíc na Jana Firbase – dokázala

aplikovat způsob charakteristiky intonační jednotky obvyklý v angličtině na češtinu.

Teoreticky (především v oblasti teorie intonace v angličtině) autorka monografie vychází z již klasických děl Crystala (1969), O'Connora a Arnolda (1973) a Cruttendena (1986). Jako pozadí pro přehled zkoumání intonace v češtině autorce posloužila díla Palkové (1994), Daneše (1957) a dvě kolektivní české gramatiky: *Mluvnice češtiny 1* (Petr a kol. 1986) a *Příruční mluvnice češtiny* (Karlík a kol. 1995). Východí zdroje autorka logicky v rámci analýzy z hlediska aktuálního členění rozšířila o Firbasovu klíčovou monografii z roku 1992, další jeho studie a články, o studii Aleše Svobody aj.

První kapitola je věnována intonačnímu a prozodickému systému v angličtině a češtině. Autorka představuje základní teoretická východiska pro budoucí praktický výzkum a systematicky uvádí koncepty a termíny, se kterými pak v analýze pracuje. Je třeba si uvědomit, že výzkum Chamonikolasové porovnává dva strukturálně rozdílné jazyky (angličtina a čeština se – řečeno zjednodušeně pro účely popisovaného výzkumu – od sebe přinejmenším prozodicky a syntakticky podstatně liší); není proto překvapením, že i přístup jazykovědců ke studiu intonace stejně jako způsoby transkripce jsou odlišné. Přesto se Chamonikolasové podařilo najít pro oba jazyky společný jmenovatel a tedy způsob, jak koncepčně charakterizovat intonační jednotky v češtině metodikou užívanou v angličtině.

Ve druhé kapitole se autorka zabývá rolí intonace z hlediska funkční větné perspektivy, a to postupně v rovině všech tří základních faktorů FSP (kontextu, lineární modifikace a sémantiky). Logickým završením této kapitoly je pak čtvrtý faktor FSP, jmenovitě prozodie, tedy těžiště tématu monografie. Je třeba vyzdvihnout přehlednost a srozumitelnost, s jakou autorka teorii FSP prezentuje a připravuje si tak půdu pro další kapitoly.

Od třetí kapitoly je již čtenář vtažen do samotné lingvistické analýzy zkoumaných textů. Autorka zdůvodňuje výběr textů, popisuje základní parametry vytvořeného korpusu a osvětluje principy transkripce. Klíčová analýza anglické a české intonace se soustřeďuje na pět základních okruhů: délku intonační jednotky, pozici intonačního centra v rámci into-

nační jednotky, příslušnost nositele intonačního centra k slovním druhům, aktuálněčlenských (FSP) funkce nositele intonačního centra a intonačních vzorců nositele intonačního centra. Autorka dochází k mnoha pozoruhodným závěrům, ať už se jedná např. o zjištění, že v porovnání paralelních textů má text anglický větší počet slov, větší počet intonačních jednotek, ale i většinou delší intonační jednotku, dále o popsanou tendenci intonačního centra objevovat se na posledním slově jednotky, nebo o podstatná jména a slovesa jako nejčastější slovní druhy v rámci nositele intonačního centra apod. Za zmínku stojí autorčiny postřehy týkající se aktuálněčlenských funkcí nositelů intonačního centra a jeho intonačních vzorců.

Monografie Jany Chamonikolasové se svým obsahem, použitou metodikou, předloženými závěry i odkazem na brněnskou lingvistickou školu nepochybně řadí mezi významná díla české anglistiky. Všechny prezentované výsledky jsou založeny na pečlivé analýze zkoumaných textů a dokazují, že autorka metodicky analýzu nejen sama důmyslně ošetřila, ale pravděpodobně i ukázala budoucím badatelům cestu, jakou se může komparativní studium mluveného jazyka (ať už na komparativní bázi v duchu aktuálního členění či v jiném pojetí) ubírat.

M. ADAM
martinadamcz@yahoo.com

* Masarykova univerzita, Brno 2007, 119 s.

Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Ročník LV, řada historická (C), Č. 53 *

Obsahem Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity, historické řady – SPFFBU C 53 (2006), Masarykova univerzita, 2007 – je devět příspěvků, které zazněly na kolokviu konaném v roce 2005 a nazvaném „Pravosláví v historickém, náboženském

a kulturním kontextu“. Jak sám název a úvodní slovo Sborníku napovídá, kolokvium mělo za úkol promyslet „některé z historicko-teologicko-kulturních aspektů pravoslavného křesťanství“. Pohledy teologů, historiků a literárních vědců zájemcům o danou problematiku nabízejí nahlédnutí odlišných východisek v přístupu ke zvolenému předmětu a rovněž seznámení s tematicky různorodými příspěvky, tak jak to umožnil široce vymezený cíl kolokvia.

Různost, či „vícehláskost“ v pohledu na téma „pravosláví“, která je zde reprezentována přítomností teologických a sociálněvědných příspěvků, nicméně odkazuje i k jistým problematickým momentům. Jeden z nich se ukazuje právě tam, kde se jednotliví autoři (vědomě či nevědomě) dotýkají možností prolnutí obou pohledů. V. Ježek, jenž zasvětil svůj příspěvek hledání „hermeneutického klíče, který by chránil pravosláví a jeho tradice od relativizace“ (s. 37), například vytýká akademickému zájmu o východní křesťanství neschopnost vidět svůj předmět „ve vztahu člověka a Boha“ a současně vymezuje podmínky „objektivní“ historiografie za pomoci teologických kategorií (s. 39). Jedná se zde o oživení myšlenky podřizení vědy teologii? V literárněvědném příspěvku I. Ryčlové, který se na materiálu ruské (resp. sovětské) literatury druhé čtvrtiny 20. stol. pokouší ilustrat křesťanské prvky a obsahová vyznění odkazující ke křesťanské tradici, z níž podle autorky „ruská kultura čerpala sílu moci totalitnímu systému vzdorovat“ (s. 108), se vedle zajímavých postřehů objevují poněkud násilné a teologizující závěry, které patrně jen málo přispívají k objasnění zkoumaného problému (viz konstatování, že se Bulgakovovi „v románu Mistr a Markétka podařilo sloučit neslučitelné: nejednoznačné přijetí evangelia s jednoznačnou vírou ve vítězství jednoho z odvěkých principů v něm zachycených – vírou ve vítězství dobra“ [s. 111]). Ilustrativní je v tomto smyslu i v závěru citovaný Berdajevův výrok: „Spojení utrpení božího s utrpením lidským činí ruskou literaturu křesťanskou, dokonce i tehdy, kdy se ruští spisovatelé vědomě zřikali křesťanské víry.“ (s. 116)

Je nutné alespoň zmínit pronikavou studii V. Štěpánka, jež se věnuje srbskému nacionalismu na pozadí specifické interpretace kosov-